

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petiti retku; za više puta — — — — — Plaća se sve unaprijed.

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak. Pojedini broj u mjestu 6 para vanka 8. Plativo i tuživo u Šibeniku.

IZLAZI SVAKOG PETKA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Oglasi se računaju po 16 para po petiti retku; za više puta — — — — — Plaća se sve unaprijed.

Rad D.ra Smodlake

u parlamentu.

Osim svog krasnog govora o dalmatinskoj zapaštenosti i pitanju željezničkom, te predloga prikazanih u tom smislu, upravio je na vladu i upit žradialosne „slobode štampe“ u Dalmaciji, gdje se ne može pisati ni ono, što je i u Albaniji i Makedoniji moguće zbog policijske vladavine u zemlji. Iznijevši zaplijenjenju stavku „Slobode“ od 11. oktobra, taj upit, potpisan od svih zastupnika, ovako svršava:

„Da se jednom stane na kraj činovničkoj samovolji, koja i na ovom polju vlada u Dalmaciji, potpisani upravljaju ovaj upit na gospodina ministra pravosuđa:

Je li gospodin ministar sklon da podučiti određene organe u Dalmaciji da imaju prestati zapljene slične gore opisanoj te da se i u Dalmaciji mora poštivati sloboda štampe koja je temeljnim državnim zakonima zajamčena?“

D.r Smodlaka držao je 24. oktobra u parlamentu još jedan lijepi govor, pun naprednih i pravednih misli o nacionalnoj ravnopravnosti u Austriji. Ponajprije je izjavio u ime Dalmatinskog Kluba, da mi nijesmo protivni osnovanju talijanskog pravnog fakulteta ne radi stranačkih obzira i vanjske politike nego iz načela, da svim narodima ove države pripada jednako pravo na potpuni nacionalni razvoj i na cjeloviti odgoj u materinskom jeziku. „Ali, — rekao je D.r Smodlaka — medju raznim visokoškolskim pitanjima ima ipak jedno koje je još lakše riješiti nego li pitanje talijanskog pravnog fakulteta, a to je pitanje priznanja državnih i strogih ispita položenih u hrvatskom sveučilištu u Zagrebu. Zadovoljenje dotične želje Hrvata i Srba, koji u ovoj državi nemaju nijedne visoke škole na svom jeziku, ne bi zapalo Austriji ni jedne pare niti bi pobudilo i najmanje nezadovoljstvo kod ijednog drugog naroda. Ispunjenju ove želje Hrvata i Srba ne protivi se nikako ni hrvatska zemaljska vlada, koja, u koliko je poznato, izjavila se spravnom da sa svoje strane učini sve što je austrijska vlada od nje tražila. Dosljedno mora se zaključiti da zadovoljenje i ovoga pravednog zahtjeva našeg naroda zavisi jedino o dobroj volji austrijske vlade. Ja ne znam, imali doista vlada tu dobru volju, ali dok je ne zasvjedoči dje-
lima, mi moramo da o tome sumnjamo.“

Govorio je zatim vrlo razložito i trijezno o njemačkoj prepotenci u Austriji: „Kulturni zahtjevi svih drugih naroda prezirno se nazivaju „tobožnjima“, a na sve tražbine drugih austrijskih naroda, koje se tiču njihovih prosvjetnih potreba, unaprijed se dava jedan jedini odgovor: ništa. Čak u Dalmaciji, biva u zemlji gdje nema ni cigloga rođenoga Nijemca, ima bogato opskrbljenih njemačkih škola, a da u Primorju ima nekoliko potpunih srednjih škola s njemačkim naukovnim jezikom, i baš ima šest takovih državnih škola za 15 do 20 tisuća, recimo, Nijemaca, dočim tri četvrtine miliona Talijana i Jugoslavena u istoj pokrajini imaju jedva tri srednje škole. Ali primjer Černovaca, u Bukovini između svih je najrječitiji. Tamo postoji njemački univerzitet, a u cijeloj pokrajini ima manje Nijemaca nego li Talijana u samom jednom gradu, to jest u Trstu, manje nego li ima Čeha u jednom samom predgrađu Praga.

„Slaveni se osjećaju oslobođenim i ne će više Nijemce za gospodare. Oni traže potpunu ravnopravnost za sve narode, jednaka prava i dužnosti za svakoga. Od države traže, da za nju moraju imati jednaku vrijednost kulturne težnje svih naroda. Ovoj situaciji treba da se prilagode i naši Nijemci.“

D.r Smodlaka nakon ovog teškog i požrtvovnog zauzimanja u Beču za naše interese, nakon

žestoke ogorčene borbe za naša prava i čast pr-
vratio se u Split dočekan velikim oduševljenjem
tisuća naroda, harnoga svome vrijednom sinu i
prvom pravom pučkom i naprednom zastupniku u
našoj zemlji.

Mladić poginuo grozno.

Cijeli Šibenik još je pod strašnim dojmom groznog ubojstva, počinjena na nedužnom mladiću od same 21. god. Anti Čičmiru pok Mate, pristaši naše stranke i članu našeg pjevačkog društva „Kola“. Malo je kad bilo tako groznog slučaja i koji bi toliko potresao svačijim srecem, izuzevši možda ona runjava naših općinskih gromovnika i njihovih redara, koji rekbi da su u ovom razbojstvu bili glavni junaci.

Mladi Čičmir pošao je u prošli utorak u večer (31. listopada) sa nekoliko svojih drugova prama javnoj kući. Mladići veseli, pa svršili gdje ih je mladenačka strast vodila. I budući je u kući bilo kao po običaju u oči kakvog blagdana i odviše živo, te je redarstvo — po svom običaju — i nepotrebno, stalo da posreduje i svojom brutalnošću i silovitošću izazvalo smutnju i nered, gdje ga pametnim i uljudnim postupanjem pravih redara ne bi nikad bilo — uputio se mladi Čičmir sa drugovima kući. Nego organi javnog šibenskog nereda smatrali su shodnim, da nekog mladog težaka radi toga što je — kako čujemo — htio da podje u malo finiji salon, što bi aristokraciji i oficirima, kojih je bilo dosta, bilo neugodno, pa upravitelj instituta i njegov adlat usredili — kao uvijek u takom slučaju — redarima da izbace napolje prostiji svijet. Po toj komandi redari šibenski, zaustavivši toga težaka, pretražiše ga, a zatim, dok je nekoliko drugih težaka također mirnim načinom ulazilo, pa da će u salon, brutalno pograbiše pretraženog težaka i gurnuše ga niza stube tako silovito, da bi se vas bio slomio da nije bio pridržan od onih dolazećih. Odmah na to redari nasrnuše golim sabljama i uperenim revolverima, — a bez ikakvog razloga — rušeći sve težake, koje su mogli sćepati, te izbacivši najbrutalnijom silom sve iz kuće, a onda vani stadoše apsit, na koga god su se namjerili i povadivši sablje — na befehl svog nadredara:

sjeci pravedna i kriva!

navalili na mladež, koja se u strahu razbjegla. Šibenski kozaci mahali su sabljama desno i lijevo i mahnito se bacali na bježeće mladiće.

Mladi Čičmir, koji se bio također približio onoj skupini, stao je bježati p. ed razularenim redarima, da uteče teškim šapama moćnoga „Toća“ i Bumbera i bio je taman na uglu da skrene u grad, kad al odjednom takovom silom bude od straga bačen prema zidu, da mu je sva glava s desne strane raspukla. Vidili su ga kako je pao na zemlju na pola mrtav, a do njega je pao i redar Bumber. Neki mladići, koji su stali prosvjedovati, jadikujuć:

šta ste učinili od bijednog mladića!

bili su od redara uapšeni i odvedeni u proverbi-
jalne općinske katakombe uz obično čepanje i bru-
talno guranje po ulicama. Dvojica njih, koji su
pridigli polumrtva mladića i vodili ga do prve lje-
karne bili su uapšeni i odvučeni u zatvor, tako
da bi ranjenik bio pao, da ga drugi nijesu pri-
hvatili. Ranjenik se jedva micao te je samo ne-
svijesno mucao: „nije mi ništa“, dok nije napokon
bio odnesen kući, gdje je nakon malo časaka uz
očajno jadikovanje udove majke i nejake braće

umro

i neznajući zašto i kako je u 21. godini života
morao ostaviti ovaj svijet i svoj rodni grad, ko-

jemu nije ništa skrivio ni on ni njegova siromašna
obitelj, i u kojemu je — i ako malen radnik —
bio jedna društvena sila, čestita sila. Nenadano je
odletila njegova mlada, poštena, dobra duša u
onaj zagonetni svijet, gdje sigurno nema kozaka
ni općinske administracije šibenske.

Ostavio je staru udovu majku i petero
nejake braće, kojima je nakon skorašnje tužne
očeve smrti bio, i ako mlad, jedini hranitelj.
Ostavio je svoje drugove, koji su ga vrlo volili,
jer je bio poznat kao miran, vrijedan, ozbiljan
mladić, ostavio je svoje „Kolo“ u kojem je tako
rado i veselo pjevao i ne sluteći grozno zlo i po-
gibelj barbarske ruke, koja je čekala čas da bru-
talno zgazi i taj mladi život!

Poginuo je mlad čovjek, naš pristaša, u noći
u strci prouzročenoj od redara i ostavio silno ogor-
čenje i uzbuđenost u cijelom gradjanstvu. Ta
sprovod od tisuća gragjana jasno je dokazao ka-
kav je to bio mladić i kakav je grdni zločin tu
počinjen.

U ovome teškom zločinu, osim toga što se
zna, da su naime usljed toga, što je neko udario
silovito mladićem o zid, nastale sve one pukotine
na lubanji lješine, koja je bila podvrgnuta sekciji
liječničkoj, dosta je toga još zagonetno i možda
će, kao obično, i ostati zagonetno, jer su po srijedi
općinski organi. Premda se zločin dogodio u po-
noći i usred grada, stvar je bila prijavljena sudu
tek u jutro, po oružnicima ne po redarima, koji
su ipak za sve znali, te su i općinski uapšeni-
ci bili tada sudu predani. Redar Bumber uap-
šen je i zatvoren odmah. Preslušano je više svje-
doka i zločin je rekbi još zagonetan.

Vidit ćemo, što će vlasti na ovaj grozni, još
nečuveni slučaj smrti koji bi i u Kongu pobudio
ogorčenje — gnjušanje.

Pravdo, osveti nevinu krv!

Dopisi.

Gračac, 30. Oktobra 1911.

Vlada je počela, da popravlja prezide i čisti
nanos iz zatpanih jaružnih korita. — Bilo bi
pravo, kad bi se Vlada postarala, da se pročiste i
zemlje posjednika od onog pijeska i kamenja, koje
je voda nanijela usljed krivo izgrađenih prezida.

U nadi živino, da će nam druge ogromne
štete biti bar djelomično naknadjene.

Mnogi oštećenici, koji su pretrpjeli štetu
usljed tih prezida, kane sudbenim putem tražiti
njenu naknadu, ako im se kroz najkraći rok ma
kako ne priteče u pomoć. —

Bribirske Mostine, 31. Oktobra 1911.

Na dan sv. Petke bio je veliki sajam u Skra-
dinu ko obično. Sud skradinski tu svečanost i za-
poslenost težaka pri sajmu nije htio da uzme u
obzir, te su se tog dana mnogi težaci bez razlike
vjere morali na sud prikazati. —

Pitamo kad će prestati ove neurednosti te se
poštovati više naredbe i zakon? —

Skradin, 1. Novembra 1911.

U jednom od posljednjih brojeva Dalmate
primjetimo jedan članak pod naslovom „Fiat lux“
sa potpisom nekog nama nepoznatog umirovljenog
sveštenika u Skradinu. Stalno je to slagareva po-
griješka, te će taj na takav način stvoreni don
Fabiani, biti u mjestu već dobro poznat.

Nekoliko riječi o tom deliji trebamo kazati,
baš da unesemo malo svijetla u stvari. — U svoje
doba, a to ne bijaše davno, tom don Fabianu opat
stvaraše neprilike s nekih razloga, koje opat najo-
pravdanijima smatraše. Tada naš bezprijekorni don
Abondio obletaše od gradjana do gradjana, išteći
od njih, da potpisuju neke tužbe protiv opatu u

SE NE VRAĆAJU. -
POŠILJKE NEPLA-
NE PRIMAJU SE. - -
E RAČUNAJU 16 PA-
ETIT RETKU, A ZA
TA PO POGODBI.
NJA I ZAHVALE 20
A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.

Ijadica i drugovi

ponos Milanaca
ipatičan, kao što
ki ponos, ali je
ostojan divljenja,
in; on je plamen,
e, on je moralna
čudnovatu aktiv-
aj radi mnogih
ajživahniji, naju-
je, duguje svoj

visiti, ako mog i
alno čuvstvo, naći
alijani bili psiho-
amo prema svom
nego najvećma
evo to je baza
i.

na logično izviru,
gi tijekom unu-
ke. Nacionaliste
ferentni naprama
politike i nekomu
iga kao ispraznim
vcima. Sada, a da
e pred nekoliko
ustellini objeloda-
lia“ nekoliko čla-
rugi irendetizam“,
upirao u dužnost,
pitanja Podneva
ostobodimo one
nanja, a svi znaju,
u svojoj veoma
knjigama, u kon-
na, nije nikad za-
itanja i probleme
je razlika izmegju
e bave ovim pro-
cijonalista), samo
ene stranke kon-
života cilj samoj
vlja svrhu nacije
n naime hoće —
njegovu misao, a

seoske djece s kojom
ptica, razuzdan kao
šao čas poslan od
sposobnost stvaranja
razvijati, učiti zanat,
umjetnički izražaj.
iti preslice s konča-
u vretencu izdupsti
rno olova, da zvuči
aricu ili dragu kojoj
e vježbati se gradeći
Bosne, što je stradao
kiteći je izragjenom
ma. Ta drvena obuća
a starcu: žuljala je
ar onda načini šljaku
buvene; u toj prvoj
rirode momče je po-
o osjećanje forme i
ičku inteligenciju. Za-
ića, Antu Starčevića,
izrezujući ih u drvetu;
ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i
gje u zadarskom „Na-
o darovitom pastiru,
ine poticao je vige-

čiju obranu on danas najizloženije skače. Te je tužbe kanio otposlati čak Papinskoj stolici, upisujući u grijeh istom opatu zanemarenje crkve i crkvenih poslova i još koješta.

Sjećamo se vrlo dobro, da je više puta htio taj dopisnik Dalmate, da i u ono vrijeme tiska kilometrične članke protiv današnjem skradinskom opatu, no kako je to moralo pod cenzuru blagopokojnog bilježnika Vidovića da prodje, on im nije htio udijeliti svoj „placet“ te na veliku žalost za današnje prilike, tim vrlo važnim otkrićima, kako je sam dopisnik govorio, nije bilo sudjeno, da pobude željenu senzaciju. —

Toliko radi važnosti gorepomenutog članka u zadarskom Dalmati. Tko je pak Mate Žile i što je morao u Skradinu radi svog čeličnog karaktera, da podnosi, dobro je poznato. O tome je bilo govora i na dalmatinskom saboru. Njegovim dušmanima on ne može zaboraviti ko što ne će nijedan čestiti Skradinjanin.

Zadnji broj Dalmate donosi do znanja, da će skoro, da ugleda svijetlo neka kritika u stihovima o djelu suca M. Staničića. Željno je očekujemo, da vidimo kakove će bedastoće one već unaprijed poznate osobe da iz svojih izlupljenih tikava izbace. Tom ćemo se prilikom pobliže pozabaviti oko auktora, koji pravice ne trpe. —

Sinj: 1./XI. 1911.

Dok naše, inače mirno građanstvo, od nekoliko dana komentira samo o novom kapralu redarstva Vrcanu, kojega naši „štedišni“ sa općine za njegov izborni trud obdaruje policijskom monturom, — i dok jednoglasno hvale se ono jedino na Vrcanu što se pohvaliti dađe, naime: njegova akrobatska pojava, — u nedjelju doživjemo jednu maljušnu ljubavnu aferu. Poručnik Šimek, koji je još od malenih nogu uz oca stražmeštra boravio u Sinju, za vrijeme šetnje na trgu, napao je sabljom tehnička Žanka i obranio ga po licu, jer da ga je ovaj jednom nepristojnom riječi izazvao, a Šimek, ko Šimek, trgnuo sabljom, pa udri da se sječe! Krasni spol svu krivnju za ovu aferu baca na gosp.icu Vilku, u čije je ručice, rekbi, Žanko najsvetanije položio dušu i srce, dok gosp. poručnik samo — „poznanstvo.“

Oh mores, oh dolores!

Iste noći, nešto iza jednoga sata, buknuo je nenadano požar u kući braće Vidić i uništio im do zadnje mrvice. Bilo je doduše dovoljno vatrogasnih sprava: vojnika, al koja korist, kad nema vode i vatrogasaca? Tako vam je na vlas sve u Sinju: imamo učitelja muzike i desetak tisuća kruna novih instrumenata i odijela, a o glazbi ni govora, imamo 2—3 vatrogasna aparata, al ovi u prvom redu služe miševima i ostaloj ropotarničkoj gamadi za vježbanje.

Klerikalizam na djelu.

Makarska.

U nedjelju dne 29. listopada uslijedio je otvor toli razvikane „katoličke prosvjetne čitaonice“, ali da nijesu po srijedi uzor moralni ljudi, ne bi se na isti ni osvrnulo. Svečanom otvoru osim upisanih kaligera i nešto seoske dječurlije iz Makra, prisustvovalo je desetak fratrušina sa dva popa. Kostituiranje uprave slijedilo je odmah, te predsjednikom bi izabran jedan mizerni imenjak našeg čizmara, a tajnikom osoba koja je više puta bila kriminalno osudjena, dapače odmah sutradan morade da nanovo odpočine u hladovinu. Dakle baš po katoličkom duhu birana.

Poslije predsjednikova pozdravnog govora uzme riječ znameniti gromopucateljni govornik mali sveti Ante Cikoja, i vas njegov mudri govor sastojao se je od najljepših katoličkih rječetina biranih iz fratarskog brevijara, obarajući se na naprednjaštvo i njegove listove naoseb na „Val“ kojega je držao u ruci i kleo ga.

Zadnji organ splitske kurije „Dan“ navjestio je da će se u društvu držati i poučna predavanja, ali nije naznačio imena predavača i njihove teme. Danas ćemo ih mi ovdje nanizati kako ih je bar navjestio predsjednik pri otvoru:

Biskup Carić: „Koje koristi davaju crkvena poduzeća“, Klarić Mate: „O dobrom upravljanju općin-kog imetka i štedionica“, Krsto Ćurković: „O krivokletstvu“, Fra Petar Gnječ: „O načinu kako će se redovnik izvući, kad mu gospodarica donese dar u pregači“, Fra Krsto Belamarić: „O načinu kako ćeš ocrnjivat i vrijetat tudje poštenje“, Fra Ante Cikoja: „Crkvena moralna snaga.“

Određeno je bilo još, da će predavati i župnik Makra Don Stipan Pekić, i to o jednom vrlo poučnom gospodarstvenom predmetu, a taj bi bio: „Uzrok nerodice loze,“ ali pošto su sva preda-

vanja odredjena u kasno večerno doba, odustane od te namjere.

Pošto će svakom građaninu bit slobodan pristup, to će se nastojati da što više eretika i framašuna podje, eda ih gornji moralni ljudi obrate na pravi put.

Tribun, dne 31. 10. 1911.

Izrabljivanje svetih ustanova i zlouporaba crkve i oltara sili nas, da Vam javimo zadnji bogoljubni čin našeg bijesnog popa Don Mate Berača, koji napadajući naše listove i ozloglašujući nas kao bezvjerce traži i on svoje mjesto u krugu hulitelja i opadača iskrnjega. Uz silnu skupoću i nerodicu, koja kao mora pritiska ovo naše jadno mjesto sjela nam je druga nevolja za vrat, redovina, koja nam krv i pot naših truda siše. Sa svetog oltara razvikao se je naš don Mate, da mu donesemo po barilo vina, a ako nemamo da mu ga kupimo ili ljuti harač u novcu donesemo. Ali za sve to nije on našao riječi ljubavi, već prijetnje i zastrašivanja, obećavajuć da će svakoga sudbeno proganjati, tko mu ne uzmagne napuniti bačve. Radi velike suše i nerodice nije jedan narod skucao ni toliko koliko mu služi za domaću porabu. Jednoj jadnoj udovi oteo je cijelu kukavnu ljetinu, a ona nevoljna, zadužena, puna nejake djece nema ni kap kvasine, da ugasi žedju.

Takav Vam je na djelu onaj sveti ugodnik božji, koji se razbaciva riječima vjere i milostinje.

Bilješke.

Tolstojeva izložba. Na Tolstojevoj izložbi u Moskvi bili su po nalogu cenzora, odalčeni različiti predmeti, između kojih i pismo Tolstojevo, u kojemu izjavljuje da je ruski puk religiozan ne uslijed ruskog svećenstva već protiv njega. Cenzor je hotio odalčiti i glasovito Tolstojevo pismo na cara, ali se isto nalazi na izložbi carevom dozvolom.

Topla vrela u Bosni. Kod Jajca otkrilo se slučajno nekoliko topli vrela. Istraživanjem profesora zagrebačke univerze ustanovilo se je, da je kemična sastavina tih vrela jednako onoj u Karlsbadu. Toplina novootkrite vode iznosi 64 stupnja.

„N. Jedinstvo“ i „Val“. Ima par sedmica, da je „N. Jedinstvo“, taj inače liberalni, antikleikalni i kakvi hoćete i čiji hoćete organ, poveo protiv omladinskog „Valu“ i novom bojovnom pokretu naše napredne omladine baš sramotnu kampanju. Tako niske i furtimaške kampanje, takove špijunaže, zlobe, kakovom odišu ređci staretnarskog žurnaliste, koji tobože iz brige za omladinu i u ime morala traži progonojenje naših sinova, te ne dopušta tim „gjetićima“ ni da govore, da čitaju, da pišu. — I uspio je u crnoj raboti — donekle, jer je omladinskom „Valu“ dignuti postdebit za austrijske zemlje. Puzavcima i starinama, koji ne će, da znaju za kakvu novu žilaviju, napredniju ideju, koja nije barem od prije 1848. god. i koji ne teže nego za stagnacijom, za trulim „statusquo“ u svakom smislu, — omladinski valovi, koji ruše dogmatiku i konservativne nasipe, ne idu u tek i bijesne furtimaškim bijesom, ali uzalud.

Vijesti iz grada i okolice.

Ante Čičmir. Na podnožju šumice čempresa i borova, a pred prostom težačkom kućom, cjelivala je blijeda zraka zapadnog sunca po zadnji put lijes dobrog i milog Ante Čičmira. Drugovi Kolaši, — 60 ih na broju — srcem punim ljubavi i boli, pristupiše nijemo hladnom lijesu, da svom ljubimcu, nesretnom Anti, turobnom ljesnom zažele „Pokoju vječni“. Tužna povorka od preko 2000 ozbiljnih lica — kakovu Šibenik rijetko pamti — stupala je tiho i svečano između nepregledne rijeke građanstva, koje je tiho jecalo, davajući odzraza nelinjnim čuvstvima sažaljenja za nevinom žrtvom krute sudbine. I turobna povorka stupala je nečujno, tugom u srcu, čuvstvima harnosti i osjećajima ljubavi. Sve je bilo duša i srce; ni nakičeno svećenstvo, ni ukočenost vlasti, ni visoki predstavnici nijesu mutili sliku naravne ljubavi, ni onaj izljev neprilijen harnosti. Uz mnoge lijepe vijence isticali su se oni obitelji, društva Kola i uprave Kola, te onaj zidarske zadruge. U žalobnoj povorci uz pjevačko društvo Kolo i zidarsku zadrugu, prevladjivali su težaci; i uz muklo zvukove glazbe približavala se je povorka kao crveno more crven-kapa zadajem počiv-

valištu. Još nevidjeno mnoštvo svijeta dočeka na groblju sprovod. Već je sunce bilo utonulo a u polumraku, na prvom bljedom odrazu zvijezda, oprastali su se od svog Ante oni, koje je ljubav s njime vezala. Društvo se „Kolo“ bolno odijeli od svog marljivog i revnog člana, poslavši mu na usta svog predsjednika zadnji tužni i harni pozdrav. A u tihom vazduhu umirućeg dana zabruji velebni i tužni „Pokoju vječni“ „Kola“, izvabivši na oku prisutnih suze sažalnice, koje su se tiho i nečujno kao pregarajuća ljubav ra-plinjavale sa zadnjim pozdravom: Zbogom naš mili družo, zbogom ljubljena glavo, zbogom nezaboravni Ante!

Odijelo se je od nas poslije dužeg boravka sudbeni vježbenik g. K. Dobrota; žaleći odlazak dobrog prijatelja, ugodnog druga i gorljivog zagovaratelja narodne sloge želimo mu najugodniji boravak u rodnom Skradinu.

Nastradao je u srijedu pred večer mladić Belamarić, uslijed pada sa bicikle, ranivši se ozbiljno. Redari su općinski prijavili odmah ovu nesreću presjedniku okružnog suda, tražeći suca istražitelja, dok je slučaj Čičmira prijavljen tek 8 sati poslije samog čina.

Krasan primjer milostivog srca podao je u našem gradu obljubljeni pukovnik g. I. pl. Sa-uerwein. Četiri nejake siročadi, siromašne i zapuštene uzeo je taj ugledni i od svakog štovani čovjekoljub k sebi, zaodjeo ih i nahranio, te ih nastanio u kasarni, da ih odgoji, na dobru stazu uputi i od propasti očuva. Kao rijetki primjer milosrdja i plemenitosti duše, stavljamo izrazom pohvale i najtoplije harnosti, djelo dobrog gosp. pukovnika na izgled našim imućnijim građanima.

Hrv. muzično društvo Kolo priređuje ove druge nedjelje svoj prvi ovogodišnji koncerat, sa biranim programom; uprava društva preporuča svim izvršujućim članovima, da redovito i tačno pohađaju sve pokušaje i skupne vježbe, radi stroge i korektne izvedbe programa.

Talijansko-turski rat. Niz poučnih jesenjih i zimskih predavanja, koje je zavelo društvo „Kolo“, otvorio je prošle nedjelje D.r Makale sa vrlo uspjelim prikazivanjem talijansko-turskog rata. Predavanje je trajalo 1¼ sata, a bilo je saslušano napetošću i interesom od preko 150 slušaoca, najvećma težaka i radnika, osobito mladjih; između odličnijih građana opazili smo i talijanskog podkonsula g. D.r pl. Difnico. — Orisavši jezgrovito zadje okrajje, podaje predavač u zbivenim potezima sliku Tripolisa, njegovog podneblja i produkcije. Njegova zapuštenost sa strane Turske; velika seoba talijanska, koja poslije argentinskog sukoba traži slobodni izlaz emigracije, potreba Italije da izvaž proizvode svoje porasle industrije bile su uzrocima da najbliža susjeda Italija baci svoje oko na Tripolis. Spor u Maroku podao je Italiji očekivani zgodni čas, da proudre u Tripolis a sastav evropske politike — koju predavač veoma živahno i jasno crta — ostavlja joj slobodne ruke u njenom osvajanju. Pogledom na kolonijalnu politiku ostalih država i pogledom na daleku budućnost u kojoj prosvijetljene kolonije skidaju sa sebe jaram i oslobodju se, možemo shvatiti i opravdati postupak Italije; ali kao slobodoumni demokrati osudjujemo ga, jer svaki narod ima slobodno pravo samoopredjeljenja. Kao Hrvati nemamo se žalostiti uspjehu Italije, koja u našim krajevima, nacionalno osvještenim, nema za se ništa da traži, dok se kao Dalmatinci veselimo, jer će najozbiljniji konkurenti naših iseljnika, talijanski emigranti, većinom tražiti rodni i neobrađeni Tripolis. — Za ovo krasno i veoma shvatljivo predavanje bio je predavač obdaren iskrenim povladjivanjem, kojim slušaoci izkazše svoju harnost što im se je opet jednom pružila prilika, da se ogriju na sunec znanja i prosvjete.

Predavanje. Društvo Kolo priređuje za svoje članove, te članove čitaonice i njihove obitelji svoje drugo predavanje. Odvjetnički kandidat g. A. Bego govoriti će „O uzrocima našeg zastoja.“ Predavanje počima u nedjelju na 10 sati prije podne, u prostorijama društva „Kola.“

Književni prilog. Lijepi odaziv, na koji je naišao naš list u gradu i u pokrajini potakao je upravu i uredništvo lista, da se zauzme za njegovo proširenje i da ga opskrbi obilnijim sadržajem. Naš list, koji je nosiocem naprednog i demokratskog pokreta, nastoji da probudi u građanstvu interese za javna pitanja i da vrši slobodnu kritiku nad zloporabama i samovolji onih, koji su na položaju da rade za dobro puka; s toga će naš list djelovati uvijek obzirom na konservativizam i demagogiju, pa dolazila ona sa strane činovništva, klera ili općina rušeći, rastvarajući, reformirajući. Ali u prvom redu hoćemo, da naš list bude odgajateljem

NAPREDNJAK

List hrvatske pučke napredne stranke.

Pretplata: na godinu Kr. 5.— Na pò god. Kr. 2.50. Za inozemstvo suviše pošt. trošak.

171A71 SVAKOG DETA

Pretplata šalje se administraciji. Pisma šalju se uredništvu. Rukopisi se ne vraćaju a neplaćeni se listovi ne primaju. Odstaci se računaju po 16 dana po natit retku; za više puta

BROJ 2.

SE NE VRAĆAJU. -
POŠILJKE NEPLA-
NE PRIMAJU SE. - -
E RAČUNAJU 16 PA-
ETIT RETKU, A ZA
TA PO POGODBI.
NJA I ZAHVALE 20
A PO RETKU. - - -

INAJSTIĆ.

Iljadica i drugovi

i prosvjetiteljem puka; s tog uzroka započeti ćemo do skoro izdavanjem sedmičnog književnog priloga „Naprednjaku“, za koji smo predobili sposobne saradnike. Uredništvu je već predan uspješni prevod posmrtno drame velikog Tolstoja, „Živa ljepota“, koja će evo po prvi put izići prevedena na hrvatskom jeziku u našem listu.

Porotno zasjedanje bilo je zaključeno kasno u utorak na večer senzacionalnom raspravom proti A. Montani radi prevare i pronevjerena, a proti Vasiliji ud. Šeat, Anti Ile i Nikoli Franiću zbog krivog svjedočanstva. Tijekom procesa izbile su mnoge nepodopštine i lakoumnosti u upravljanju pučkog novca. Fratri su u istome igrali veliku ulogu, između ostalih rekao je fra A. Bilonić, da kad bi Bog u kipu čovjeka došao na zemlju, da mu ne bi dao ključ blagajne. (Kako povjerenje ima taj pobožni fratar u Boga! op. sl.). Dr. Krstelj branio je prvog optuženika, a ostale Dr. Makale; porotnici zanijekaše jednoglasno postavljene upite, te su svi optuženici bili riješeni.

Furlanskom popiču, pobožnoj ptičici iz krletke onih moralista Loyolovih, čiji su „delikatni“ jezuitski osjećaji povrijeđeni time, što je predsjednik „Hrvatskog Muzičnog društva Kola“ pri pogrebu mladog Čičmira, jednog od najboljih, najozbiljnijih, najmirmirijih članova „Kola“, koji je grozno nastradao desivši se kao mlad i društven čovjek slučajno sa drugovima u okolini javne kuće, progovorio par riječi o opće poznatoj vrijednosti i dobroti toga mladića. Ti farizeji, koji toliko ljube „djevičansku stidljivost“ znadu kadikad — uvijek dakako pobožno previjajući očima — po sagrestijama djevojke i žene, znadu po svojim župama gazdarice iz — povijedati; znadu češće ono, što se ni u „razvratnim i nemoralnim“ javnim kućama ne zna i što je njihov Jeglić najbolje posvjedočio sa svojom brošuricom; i uza svu tu golemu pornografsku i seksualnu naobrazbu govore onako farizejski o javnoj kući, koja je u toliko moralnija od mnogih inače popovima ugodnih institucija, u koliko je svakome pristupačna i pod kontrolom vlasti. Neka dakle ne govore o moralu i odgoju mladeži one djevičanske furlanske dušice, koje znadu i pisati ljubavna pisma i kad očute onu čudnu slast u cerebrosponali — — — (pst! pst! piano! Piano! op. ur.) Znadu napokon svoga kolegu profesora bez razloga denuncirati i spočitavati nam i opet Njegušu, koji ima svakako idealnijih i moralnijih osjećaja, nego li kojekakvi u duši pokvareni žugljivi popiči furlanski. *Gulaš.*

Još u službi vidimo, gdje se po gradu bane i šepire oni općinski redari, koji su sudjelovali pri usmrćenju pok. Čičmira. Upozorujemo vlast, da se takva šta ne bi nigdje na svijetu dogodilo, te da bi općinski redari, morali da budu bar privremeno suspendirani od službe, dok pravda ne reče svoju.

Izrael u rasulu: Na općini i u redarnici velika je babilonija nastala usljed grozne smrti Čičmirove, te uapšenja redara Bumbara. Čujemo da su se onu noć redari na poljani međusobom skoro pobili, jer je jedan predbacio drugome, zašto je bez razloga apσιο u javnoj kući, a nekidan za velike tučnjave općinskih prirepina u kavani na poljani nijesu redari ni posredovali ni apsi.

I u kuhinji Petrića bila je pred koju večer velika gungula, bilo je i povagjenih noževa, ali redarstvo nije smatralo shodnim da posreduje i apsi, dočim se naše ljude za svaku tricnu lovi i goni u zatvor.

Jutrošnja „Hrv. Riječ“ piše o nemoralu i javnoj kući u Šibeniku. Pfu! Ta gdje je goreg nemoral, — dosljedno tome — nego li dati vlastitim potpisom dozvolu za tu kuću, i ako to Šibenčani ne htjedoše. Dr. Krstelj je to potpisao, a zna se veoma dobro zašto; naime zato da Dr. Drinkoviću budu puniji žepovi.

Zemaljski Odbor svojim riješenjem dneva 7. listopada 1911, ukinuo je zaključke općinskog vijeća u Šibeniku prihvaćene na sjednici vijeća 8. rujna 1911, sa kojima su bili odobreni konačni računi općine šibenske za godine 1909. i 1910. I tako će vijeće naše općine po treći put morati pretresati iste račune i to, hvala bogu, u godini 1911. ne samo za godinu 1910. nego i za godinu 1909. Sva je prilika, da će isti računi doći na pretresanje i u godini 1912!

Blagoslovljena kiša. Prošle subote provalio se nad našim gradom oblak, ali škropac nije trajao više od četvrt sata. Voda, koja se je iz gornjeg grada slijevala u donji dio, nanijela je čitavu hrpu smeća, ispravši tako temeljito ulice — po prvi put iza jake lanjske kiše. — Ali ta masa nečisti i zemlje začepila je posvema i onako za-

pačane kanale, te je voda formalno poplavila donji grad, osobito široku ulicu, na kojoj je bogata fantazija djece upriličila gotovu rijeku, puštajući po njoj brodice. Ovaj afrički pojav nilske poplave sabrao je opet na vidljivom mjestu nečist u kojoj se guši naš grad. Pak da nema dosta blata u općini šibenskoj!

Pasji posao je baviti se s tvrdoglavošću policijske vlasti, koja upozoravana na mnoge nedostatke i pomanjkanja, ne će da se makne, već gnjuje s nerada u kaljuži javnog općinskog drjeveža. Pisali smo o pasjoj republici u našem gradu, ali sve je ostalo pri starom; pasja kolonija prodrla je u narav i namjere redarstvene vlasti, te se po malo uvlači i u javne lokale. Prošle sedmice natjeralo je pašće nekog oficira u bijeg cijeli kinematograf i prouzrokovalo silnu uzbunu. Ali ni sa ulice se oni ne povlače; psi bez gospodara i općinskog znaka poreza sunčaju se mirno i bezbrižno na poljani i drugim javnim šetalištima. Krasna slika reda i napretka!

Kret u luci. Talij. parobrod *Coloniale* za *La Seyne* (Francuska) kreće drvljem. Parobrod Austro-Amerikane *Clara* sa 500 tona celuloze za *New-York*. Prispjeli: Talij. parobrod *Audax* iz *Mletaka* prazan, da krca drvlje; parobrod aust. ugar. *Magyar* prazan iz *Rijeke*, da krca drvlje.

Obavijesti Uredništva.

G. S. M. Ujduz, Auckland. Primili V. cij. pismo i pretplatu, te uredili po V. želji. Godišnja predbrojba za Australiju s poštarinom iznosi 7.60 K. Za potpunu namiru prdplate trebalo bi poslati još 6.20 K.

G. B. I. Antunović, Auckland. Poslali smo Vam sve zaostale brojeve. Ostali sljediti će redovito.

G. Andrija Plačaš, Auckland. Poslali smo Vam tražene brojeve.

G. M. K. Cvitanović; L. Bilas; J. Mirko, Auckland. Izvršili smo Vaše želje. Na vijestima iz N. Zelandije o našim domorodcima biti ćemo Vam harni; izvolite samo poslati;

G. Ante Juraković, Parua Bay, Auckland. Pretplatu pošaljite na adresu: Uprava „Naprednjaka“, Šibenik, Dalmacija.

Molimo naše domorođce, da nam pošalju tačnu adresu Andrije Nola, koji se je prije nalazio u Aucklandu, a sada je valjda u San Francisku.

Pravne pouke.

Carevinsko vijeće.

II.

U zadnjem broju vidjeli smo, koji predmeti spadaju carevinskom vijeću, ili bolje, koje stvari ima da riješava carevinsko vijeće. Svi drugi predmeti padaju u nadležnost pokrajinskih sabora.

Carevinsko vijeće stvara zakone na osnovu predloga vlade ili istog vijeća. Za valjanost svakog zakona zahtjeva se, da ga većinom glasova prihvate obe komore, to jest gospodska i zastupnička kuća i suviše, da na isti privoli vladar, što se zove, da vladar dotični zakon sankcionira.

Može se dogoditi, da se katkad pokaže potreba, da se stvori koja naredba ili koji zakon, što može da učini samo carevinsko vijeće i to baš u doba, kad carevinsko vijeće nije na okupu, a radi se o važnoj i prešnoj stvari.

U tom slučaju može se odnosna naredba izdati kao carska naredba po l odgovernošću svih ministara. Dakako sa ovakovim carskim naredbama ne može se promijeniti jedan temeljni državni zakon, niti državu trajno opteretiti niti prodati koje državno dobro. Ovakove carske naredbe traju privremeno dok ih ne odobri prvo carevinsko vijeće kroz 14 sedmica iza kako se sastane. Ako koju ovakovu carsku naredbu ne potvrdi carevinsko vijeće, ona pada po sebi.

Ovo je onaj glasoviti §. 14, o kojem se toliko puta govori i piše. Proti ovom propisu zakona ne bi se smjelo ništa govoriti, kad bi se isti upotrebljavao samo onda, kad je tome nužda i kad zastupnici nijesu zbilja na vijeću. Ali više puta se dogodi, da vlada hoće da protura koju naredbu, recimo povećanje poreza ili broja vojnika carevinsko a, vieće na to ne pristaje. Tada vlada odgodi, zatvori ili čak raspusti carevinsko vijeće, pak se onda posluži sa ovim §. 14. Tako se dogodilo otrag koju godinu prigodom povećanja poreza na cugar i još koji put.

Eda zastupnička kuća bude sposobna za vi-

jećanje, hoće se, da bude prisutno barem 100 zastupnika. Za gospodsku kuću dostatna je prisutnost od 40 članova.

Za obične slučajeve hoće se prosta većina glasova to je t jedan preko polovice.

Ali ako se radi o promjeni izbornog zakona ili kojeg važnijeg temeljnog državnog zakona, hoće se da bude većina od $\frac{2}{3}$ svih prisutnih, a k tome da u zastupničkoj kući bude prisutna pri takovom glasovanju barem $\frac{1}{2}$ svih zastupnika.

Sjednice obiju kuća oarevinskog vijeća su javne.

Ali i jedna i druga komora može da drži tajnu sjednicu, ako to zatraži predsjednik ili barem 10 zastupnika pak ako većina na to pristane iza kako odaleći slušaoce.

Priopćeno.*)

Gosp. don Petru Kragić-u opatu

u Skradinu.

Moje priopćeno na Vašu adresu u broju 14. tekuće godine ovoga Lista, potaklo je don Vicu Sabbioni da se na nj osvrne u „Dalmati“ broj 84 prošloga mjeseca.

Zar ste opate zaboravio one Vaših medenih usta u Skradinu i vrbacima poznate kategorične proti meni izraze: „lopova valja uništiti“ — „on je špijun“ — „bezbožac“, — „bella roba“ — i t. d. i t. d.?

A zar je i don Vice zaboravio u mojoj kući riganja proti Vami za vrijeme svojeg suspendiranja od mise?

Ljudi božiji držite u ruci grančicu maslinovu, i sijte ljubav i mir, a manite se čorava posla u mutnu lovit i prikazivati crno za bijelo. Ta barem ste u šibenskom okružju najskoli u Skradinu vrlo dobro poznati i jedan i drugi.

I za danas dosta, a bude li Vas, volja mučiti me i nadalje, znat ću Vas poslužiti obadva, ali drugim diplomama i sviralama, pak će onda biti prava „lux“. —

U Trogiru, 1. XI. 1911.

Mato Žile.

Za ovo priopćeno uredništvo ne prima nikakve odgovornosti.

Izdavač, vlasnik i tisak

Pučka Tiskara Dr. V. Iljadica i drugovi — Šibenik.

Odgovorni urednik: Krste Živković-Šupuk

Tko ima da peče rakiju može kod potpisano i to za jednu krunu po kotlu manje nego kod drugoga.

Drva za kotao daje za jednu krunu.

Ante Brone p. Ivana.

MARKO MARKOVINA

SPLIT

TELEFON 93.

Skladište i zastupstvo

Peći i šparherda,

Eternita,

Cijevi, dimnjaka i pločica

keramike □

Stakala, prostih i ornamen-

talnih □

Papendeka tankog i debeloga

Zahoda porculane i t. d. 1

seoske djece s kojom ptica, razuzdan kao šao čas poslan od sposobnost stvaranja razvijati, učiti zanat, umjetnički izražaj. iti preslice s končau vretenca izdupsti rno olova, da zvuči aricu ili dragu kojoj e vježbati se gradeći Bosne, što je stradao kiteći je izragjenom ma. Ta drvena obuča a starcu: žuljala je ar onda načini šljaku buvene; u toj prvoj rirode momče je po osjećanje forme i ičku inteligenciju. Za- ića, Antu Starčevića, izrezujući ih u drvetu; ije u drvetu, zatim u

om čudotvorcu čak i gje u zadarskom „Na- o darovitom pastiru, ije poticao je vije-

PIO TERZANOVIĆ — ŠIBENIK

Velika zaliha za zimsku sezonu

MUŠKIH ODIJELA I KABANA

NAJMODERNIJEG KROJA UZ VRLO UMJERENE CIJENE

NE BOJI SE UTAKMICE.

4-52

HRVATSKA VJERESIJSKA BANKA — PODRUŽNICA ŠIBENIK

Centralka DUBROVNIK. Podružnica u SPLITU i ZADRU - DIONIČKA GLAVNICA Kr.

2.000.000 - PRIČUVNA ZAKLADA U PRITIČCI 250.000

BANKOVNI ODJEL

PRIMA ULOŽKE NA KNJIŽICE U KONTO KURENTU I ČEK PROMETU; ESKOMPTUJE MJENICE, OBAVLJA INKASO, POHRANJUJE I UPRAVLJA VRIEDNINE. DEVIZE SE PREUZIMLJU NAJKULANTNIJE. IZPLATE NA SVIM MJESTIMA TU I INOZEMSTVA OBAVLJAJU SE BRZO I UZ POVOLJNE UVJETE.

MJENJAČNICA

KUPUJE I PRODAJE DRŽAVNE PAPIRE, RAZTERETNICE, ZALOŽNICE, SREĆKE, VALUTE, KUPONE. PRODAJA SREĆAKA NA OBROČNO ODPLAĆIVANJE. OSJEGURANJE PROTI GUBITKU ŽRIEBANJA. REVIZIJA SREĆAKA I VRIEDNOSTNIH PAPIRA BÉZPLATNO. UNOVČENJE KUPONA BEZ ODBITKA.



Gritzner Šivaći Strojevi

jedna od najvećih tvornica šivaćih strojeva na Kontinentu.
Rasprodano preko dva Miliona strojeva.
Kao za kućnu uporabu i vezivo — tako za svaku industrijalnu radnju - najbolji.
Mjesečne uplate — za gotov novac veliki popust.

Podučavanje u vezivu badava.

Gritzner Koturače

odlikuju se već od godina čvrstoćom i kvalitetom materijala.

Skladište:
JURAJ GRIMANI — ŠIBENIK.

NE BOJI SE ŠVINDLER-UTAKMICE

17-52

Penkala



Automatična olovka i pera

dobivaju se u papirnici

JURAJ GRIMANI - Šibenik

pribor za pisane strojeve svijuh

— sistema. —

Razglednica i svih ostalih kance-

larijskih predmeta

Svi školski risači i pisani predmeti

17-52

Grubišić & Comp. u Šibeniku

: Otpравниštvo i stovarište za umjetno gnjojivo :

CALCIUMCIANAMID-A

(Società anonima per la utilizzazione delle forze idrauliche della Dalmazia)

Upute o uporabi i razjašnjenja na zahtjev badava i franko.

13-20